

U sjeni „Tajfuna“

Kap. Bruno PROFACA
Split

Upravo navršeni pedeset godina od smrti Josepha Conrada, jednog od najvećih pomorskih pisaca svih vremena nikako nas ne bi trebalo ostaviti ravnodušnim niti bi njegovo neponovljivo djelo trebalo olako prepuštiti beskrajnom moru zaborava. Koliko današnji srednjoškolci (i to u pomorskim školama) znaju o tom literarnom geniju čiji je plodan rad zapravo bio rezultat njegovog iskustva?!

U svakom pojedinom slučaju njemu je polazilo za rukom da od naizgled suhoparnih mornarskih priča stvori velika umjetnička djela.

Rođen u poljskoj Ukrajini, daleko od uzburkanog mora, kojemu je naknadno poklonio sve svoje kape-tansko umijeće i od naherenih brodova i mornara, koje je nadmašio svojim izuzetnim nervom apercepcije, on ih je ujedno zadužio za sva vremena pisanom rječju, u kojoj je svatko mogao naći sebe.

U ranoj mladosti plovio je neko vrijeme na francuskim teretnjacima, a poslije se ukrcao na neki engleski brod, što je po svemu sudeći bilo presudno za njegov književni opus. Ploveci dugi niz godina za Daleki istok i zapadnu Afriku došao je do mnogih spoznaja o mornarskom životu, a pošlo mu je za rukom i da od početnika s vrlo oskudnim znanjem engleskog dosegne zavidni nivo jednog od najeminentnijih engleskih prozaika.

Conradovu najuspjeliju pomorsku priču »Tajfun«, koja ga je svakako svrstala u red rijetkih pomorskih klasika, preveo je na naš jezik još prije rata Aleksandar Vidaković, a poslije i Branko Brusar i za nas koji je, dakle nismo čitali na engleskom (ili poljskom) ona je ostavila neizbrisiv utisak.

Upravo zadivljuje suptilnost kojom Conrad ocrtava karaktere na brodu »Nan-Shan« pod sijamskom zastavom u zapjenjenim čeljustima Kineskog mora. Bijes elementa, nabujala pučina što nemilice preplavljuje tromi brod i stoički stav kapetana Mac Whirra u epskoj borbi s tajfunom, žilavost njegove posade i blaga ironija u skiciranju pojedinih mornara i osobenjaka projicirani su upravo virtuozno, zgusnuto i životno do genijalnost.

Sve do naših dana nitko nije bolje definirao život mornara, kojima je prema Conradu brod najmiliji dom, što ih praktički pretvara u paradoksalne lutajuće »starijediće«, u stvari u priproste domoroce oceana. Na posljatku, jedan je brod sličan drugome, a more je oko njih opet ono isto — jučer, danas ili sutra. U nepromjenjivosti njihove intimne okoline, različite obale i tuđa lica, uvijek drukčija neizmjernost života obično promiču nezastrijeti osjećajem tajnovitosti, osim tek lazanim uživanjem u mogućem neznanju, jer ništa nije do kraja tajanstveno za pomorca u njegovom širokom poimanju poziva, nasuprot sinjem moru koje je oduvijek bilo gospodar njegove nestalne egzistencije, neumoljivo poput sudbine.

U sjeni Conradova »Tajfuna« vrijedno je spomenuti i dramatičan tok putovanja broda »Gaviland« pod panamskom zastavom, kojim je nedavno upravljao neki kapetan iz Trsta, inače rođeni Splitsanin. Dakle, bila bi to dosad nenapisana priča naših dana s mučnom atmosferom ljudskih stradanja na rubu besmisla — u vrijeme kad se čovjek uspio vinuti u svemir, ali mu još uvijek nije pošlo za rukom da izmakne Conradovu »Srcu tame«.

Trošni teretnjak od kojih tisuću tona prevezio je po mlakim sidrištima Crvenog mora na stotine šugavih ovaca, koje su skapavale od gladi i žeđi. Kad bi uslijed nevremena brodić neutješno kasnio, mornari su bili prisiljeni da veći broj ovaca pobacaju u more koje je vrvjelo od morskih pasa. Posvuda oko te posustale

parnjače Crveno more je i doslovno bilo crveno od ovdje krvi u suludoj gozbi zubatih morskih nemani.

U grozomornosti tih napornih putovanja jednom se prilikom u ustajalim skladištima »Gavilanda« našlo i par stotina tamnoputih hodočasnika, što su iz zabačenih naselja pored Bab el Mandeba hrlili Muhamedovom grobu u skoro nedostižnoj Meki. Naš brižni kapetan nerado je odmjeravao tu živu ljudsku magmu što se bila prelila po čitavome brodu, samosvjesno i slobodno kao da je njihov. Tješio se da će za cigla dvadeset četiri sata stići na odredište, ali nemili zloduh mora do te je mjere neočekivano bio uskovitlao sivu pučinu da je oronuli teretnjak danima »kiah« na visokim valovima, gmižući jedva osjetno prema Jeddahu.

Na brodu je odjednom sve živo popadalo i što je bilo najgore, nije se moglo računati niti s dovoljno pitke vode za toliki broj putnika. U tim nepodobnim okolnostima brodski konobar Nino je otkrio u posustalom mnoštvu pod palubom prekrasnu mladu muslimanku iz čijih je garavih očiju izbijao tajanstveni plamen dalekih nomadskih tabora; teško je sa sigurnošću utvrditi je li ju potajno namamio u svoju kabinu ili joj je pred svima samo blagonaklono pružio ibrik s vodom...

Netom je rasklimani brodić već pomalo na izmaku snaga stigao u luku, a prvi hodočasnici spasonosno osjetili svetu zemlju pod tvrdim stopalom, odnekud su se pojavila i dva policajca s turbanima, što su nepoštedno odveli mladića i djevojku sobom. Ljubomorna bratija koja se potpuno malaksala od »morske bolesti« nekako izvukla iz gluhe utrobe broda nikako im nije mogla oprostiti njihovu ovozemaljsku idilu!

Zaprepašteni zapovjednik i nekolicina znojavih mornara pokušali su se na svakoake načine objasniti s nasilnim »organima vlasti«, koji su ih samo odmjerili sijevajući pogledom i popraćeni zlosutnim žamorom začaranog kruga hodočasnika zajedno s »uhapšenima« zagrabili preko siza. Zatečenom »barbi« nije preostalo ništa drugo nego da se zdvojno uhvati za glavu pri pomisli da nikako ne smije ostaviti ovog vrijednog člana posade na milost i nemilost tolikog vala mržnje.

Narednog dana na svestrane molbe pomorskog agenta i talijanskog konzula pošlo mu je nekako za rukom da zaviri u mjesni zatvor u potrazi za svojim mornarom. Ali ono što je u njemu vidio bilo je toliko potresno da je prije naličilo na ružan san nego na besmislenu zbilju. Nesretni momak i djevojka čamili su u prljavoj vodi do grla, okrutno »zbliveni« jedno pored drugog stočnom drvenom ormom u znak grube ironije na naslućenu avanturu.

Još su tako čekali zasluženu kaznu — javno ka-menovanje! Bio je potreban nadčovječanski napor da se zaslužjeni mornar spasi sigurne smrti, a sirotu djevojku je svakako bilo bolje i ne spominjati...

More je oduvijek bilo — nekome ljuljačka a nekome hladan grob...